

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Яна Андреева,

член на Научно жури

в съответствие със Заповед РД 38-787/22.12.2026 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“,

за дисертационния труд на Кремена Костадинова Диаш на тема:

„Еволюция на съпротивата и опозиционните движения срещу военната диктатура
в Бразилия – 1964–1985 г.“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Област на висше образование 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.2. История и археология

Кремена Георгиева Костадинова Диаш е завършила бакалавърска специалност „Португалска филология“ във ФКНФ и магистърска програма „Кризис, конфликти и дипломатия в световната политика, XVI–XXI век“ в ИФ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В периода февруари 2020 г. – февруари 2023 г. е редовен докторант към катедра „Нова и съвременна история“ на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ по ДП „Нова и най-нова обща история – Съвременна история“, с научен ръководител доц. д-р Гергана Алексиева. Според приложените по процедурата за защита документи и публикации докторантката изпълнява минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“. Представеният от нея дисертационен труд е издържан по правилата за изготвяне на докторска дисертация и покрива критериите за научност и защитимост.

В оценката си на дисертационния труд на Кремена Костадинова Диаш ще се спра основно на актуалността и оригиналността на темата на изследването, на структурата и съдържанието на представения текст, както и на научните му приноси. Дебатът за бразилската диктатура е изключително актуален в бразилското обществено пространство, съответно и в най-новата бразилска историография. Това безспорно предопределя актуалността на темата на дисертационния труд, посветен на един недостатъчно изследван до момента научен проблем, какъвто е еволюцията на съпротивата срещу военната диктатура в нейните комплексни политически, социални и

културни измерения. Несъмнено трудът има приносен характер и за българската историческа наука, доколкото въвежда бразилската проблематика в българските изследвания на процесите на съпротива срещу латиноамериканските авторитарни режими и на последващата демократизация на страните от Латинска Америка.

Текстът на дисертацията е обширен – тя е разработена на общо 402 с., от които 363 с. представляват основен текст. Основното съдържание е структурирано във въведение и три глави. Въведението (с. 14–49) е обосновано и необходимо, предвид че успешно синтезира политическата ситуация в Латинска Америка и бразилския политически, икономически и социален контекст от 30-те до 60-те години на XX в., в които се създават условията за преврат през 1964 г. и за установяване на военна диктатура. Глава I (с. 50–165) е посветена на представянето и анализа на началната фаза на бразилската военна диктатура и на многопластовите аспекти на политическата, социалната и културната съпротива в периода 1964–1968 г. Глава II (с. 166–256) разглежда опозицията в периода на т.нар. „оловни години“ на бразилската военна диктатура, като се спира на институционализирането на военния режим и изграждането на репресивния му апарат и анализира факторите, довели до потискането на легалните и нелегалните движения на съпротивата. Напълно уместно в тази глава са проучени аспектите и значението на бразилското „икономическо чудо“ от 1969–1974 г., което, макар и в основата на пропагандния наратив на режима, не укрепва неговите позиции, а ускорява процеса на загуба на обществена подкрепа и наред с други фактори води до прогресивното радикализиране на въоръжената съпротива. Следвайки установения историко-хронологичен подход, Глава III (с. 257–374) се фокусира върху финалната фаза на военната диктатура в Бразилия и анализа на вече съществуващите опозиционни движения и процеси, както и на възникналите в периода 1977–1985 г. нови форми на съпротива, като разглежда причините за отслабването и упадъка на диктатурата в контекста на икономическите и международните промени в края на 70-те и началото на 80-те години на XX в. Особен интерес в тази заключителна глава представлява анализът на процеса на възраждане на бразилската опозиция, на контролираната от военните политическа либерализация след 1979 г. по време на президентството на Жоао Фигейредо, на активизирането на работническото движение начело с Луис Инасио Лула да Силва и възникването на новия синдикализъм, на гражданската мобилизация за преки избори, които наред с други фактори от политическо, социално-икономическо и

културно естество водят до края на военния режим и възстановяването на демокрацията в страната след 1985 г.

Заключението (с. 375-382) обобщава изводите, до които достига изследването на различните форми и еволюцията на съпротивата срещу военната диктатура в Бразилия. Като синтезира аналитично динамиката на социалните и политическите конфликти в периода на военния режим, които разкриват механизмите на взаимодействие между обществото и авторитарната власт, тази част на дисертационния труд не само обобщава частичните изводи, до които достига изследването на различните си етапи, но и потвърждава изначално формулираната теза за това как постепенното консолидиране на социалните, интелектуалните и политическите движения, които формират съпротивата срещу диктатурата, се превръща във фактор за ерозията на режима и поставя основите на възстановяването на бразилската демокрация.

Приложенията (с. 383-396) представят последователно 8 кратки портрета на интервюирани от Кремена Диаш авторитетни съвременни дейци на бразилската наука, право, политика и култура, които дават своето лично свидетелство за участието си в опозицията и нелегалната съпротива срещу бразилската военна диктатура. Предвид високия обществен авторитет на тези изявени в съвременна Бразилия личности, както и поради изключителната ценност на личното им свидетелство, бих препоръчала на дисертантката да публикува в бъдеще превод на пълните текстове на тези интервюта, като разшири представянето на научната, политическата, обществената и културната дейност на Каetano Велозо, Жозе Кавалканти, Луис Мартинс де Мело, Пауло Сержо Пинейро, Роза Мария Кардозо да Коста и Яра Шавиер, с оглед по-пълното отразяване на приноса им в процесите на изграждане на бразилската демокрация и на облика на Бразилия днес.

В допълнение към казаното дотук бих искала да посоча още някои от достойнствата на дисертацията, които предопределят нейните приносни моменти в историографския дебат по въпросите за измеренията на латиноамериканските военни диктатури от XX век и конкретно на бразилската военна диктатура. Отлично впечатление прави широката библиографска осведоменост, която обхваща както бразилската историография по изследваната проблематика, така и научния принос на водещи български изследователи на латиноамериканските историко-политически процеси. Проблематизирането на концепциите на съвременната бразилска историография, която изследва периода на военната диктатура, с открояването на нейните основни

направления и полемики, е друг положителен момент, свидетелстващ за задълбочения аналитичен прочит на бразилската история, който изследването предлага. Филологическото образование на дисертантката в областта на португалистиката способства за прекия достъп до документи от бразилските институционални архиви, което прави възможно изследването и анализа на множество авторитетни извори, представящи сериозен масив от исторически, икономически и социологически данни. Това са важни предпоставки за едно задълбочено и прецизно изследване на процесите на възникване, развитие и трансформация на съпротивата срещу военната диктатура в Бразилия, което успешно се осъществява в представения от авторката дисертационен труд.

Авторефератът отразява коректно структурата, съдържанието, основните изводи и приносите на дисертационния труд.

Заключение: Представеният дисертационен труд „Еволюция на съпротивата и опозиционните движения срещу военната диктатура в Бразилия – 1964–1985 г.“ и придружаващите го документи и публикации на Кремена Диаш отговарят на всички изисквания на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото прилагане и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Като се основавам на всичко казано дотук и оценявам актуалността на темата, постигнатите резултати и направените изводи, давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на членовете на уважаемото Научно жури да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Кремена Георгиева Костадинова Диаш в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология.

15.02.2026 г.

Проф. д-р Яна Андреева